

РЕДАКЦІЙНЕ

ТУРБУЛЕНТНІСТЬ

Щоранку в Африці прокидається газель. Вона повинна бігти швидше за лева, інакше загине. Щоранку в Африці прокидається і лев. Він повинен бігти швидше, ніж газель, інакше помре від голоду. Неважливо, хто ти – газель або лев. Коли встає сонце, треба бігти... А нам, людям зі Сходу України, бігти доводиться вдвічі швидше – аби просто лишатися на місці.

З хороших новин – незалежно від того, погоджуємося ми із подіями, що відбуваються, чи ні, все більше українців розуміють, що ніхто «дорослий» не прийде і не змінить життя на краще. Шукаємо можливості – вони є. Гуртуємось, аби відчувати підтримку і збільшувати коефіцієнт корисної дії. Рухаємось вперед. Святкуємо навіть маленькі, навіть незначні перемоги.

Новина так собі – обставини поки не на нашому боці. І доводиться щоразу переконувати самого себе, що твоя праця не є марною. Не в усіх витримують нерви і «чекалка». Це як будувати велику фортецю – можливо, твій внесок у майбутню міць буде очевидним лише тим, хто прийде по тобі. Але якщо опустиш руки – фортеці точно не буде.

Зрештою, може той, хто вважає, що може. А не може той, хто вважає, що не може. Це так казав Пікассо. І кажуть герої всіх наших репортажів. Ми тут порахували, що за два роки написали майже про дві сотні людей, які випромінюють світло, і не лише для себе.

Впевнені, що такі люди є і поруч з вами. Розкажіть нам про них. Адже чим більше світла, тим менше тінь, тим міцніша віра, що з темрявою можна вператися. Чекаємо ваших листів на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Ірина ГОРБАСЬОВА

ЦІКАВЕ

Софія Громакова у свої 15 років сміливо малювала власне майбутнє широкими впевненими мазками: талановита підлітка захоплювалася художнім мистецтвом, мріяла про подіум, грала на бас-гітарі, а у лютому 2022-го почала збирати групу, щоб виступати з каверами улюблених рок-пісень перед однолітками у рідному Маріуполі. А вже через кілька тижнів, озираячись навколо, не могла повірити, що вибухи, руйнування та страх водночас стали її теперішньою реальністю. Але попри всі випробування, які довелося пережити родині, дівчина вірить, що її фарби та мелодії можуть робити світ кращим.

МЕЛОДІЯ
ДЛЯ СОФІЇ

ALLEGRO

Коли у 13 років Софія заявила, що тепер вона рок-музикантка, батьки відверто ховали усмішку: можливо, стрункій красуні-доньці, на їхню думку, варто було продовжувати готуватися до виступів на подіумі, а не приміряти на собі роль брутальної рок-виконавиці на сцені. Але жвава та весела Софія вміла ламати будь-які стереотипи і йти до своєї мети креативними шляхами.

– Батько, пам'ятаю, тоді сказав: ок, але спробуй зробити щось сама. Я тоді трошки грала на укулеле, але мені цього було замало: понад усе я хотіла виконувати рок-музику! І щоб купити свою першу електричну гіта-

Софія з батьком

ру, я почала малювати акриловими фарбами картини на замовлення. – сміючись, згадує дівчина. – Потім це були й обкладинки для гуртів і

лого на замовлення. Одяг також розфарбовувала. І якось склалося, що я почала на цьому нормально заробляти: придбала не лише гітару, а й могла дозволити собі самостійно купувати додаткове обладнання: струни, звукові карти, шнури.

Окрилена своїми успіхами, дівчина вже мріяла про власний рок-гурт, майбутні учасники якого навіть збиралися на репетиції у підвалі.

Розібрали першу пісню, і хоча ще не визначилися з назвою гурту, попереду у юних рокерів обіцяв бути цікавий час спільних репетицій, виступів, запису дисків та обожнювання фанатів. ▶

Закінчення на стор.4

НОВИННЕ

РОЗПОЧАЛАСЯ ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ
ПРОЄКТУ «СМІЛИВІ»

Грантовий проєкт «Сміливі 4.0», який вже допоміг 167 українським підприємцям реалізувати свій потенціал, запрошує зробити крок до розвитку власного агростарту та отримати нові знання у сфері підприємництва й агротехнологій.

Для кого гранти: для ветеранів та їхніх родин, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів родин учасників бойових дій, ветеранів, полонених, зниклих безвісти та загиблих захисників і захисниць.

Проєкт проводиться у III етапі:

I етап – реєстрація заявників та дводенний тренінг з написання бізнес-планів;

II етап – подання заявниками бізнес-плану та відеовізитівки на розгляд експертної комісії;

III етап – визначення переможців.

50 переможців-підприємців отримають:

- ♦ гранти до 280 000 гривень для розвитку власної справи в агро;
- ♦ навчання в НУБіП і бізнес-школі МІМ для здобуття професійних знань у підприємстві й агросфері;
- ♦ стажування на агропідприємствах України;

Проєкт охоплює 7 областей України: Вінницьку, Житомирську, Полтавську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку та Чернігівську.

Заповніть анкету до 18:00 20 січня 2025 року за лінком forms.gle/EYqMWN6Ty3iQneuv7

УКФ ПРОПОНУЄ ДО 2 МЛН ГРИВЕНЬ
НА СТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ПРОДУКТУ

Український культурний фонд розпочав приймати заявки на третю конкурсну програму восьмого грантового сезону «Культура під час війни».

Ціль програми – сприяти реалізації культурно-мистецьких проєктів, результатом яких є створення культурного продукту/контенту, спрямованого на культурний спротив російській агресії та підняття бойового духу українців.

Під культурним продуктом/контентом мається на увазі: артоб'єкт, аудіозапис, виставка/експозиція, відеоролик, вебфільм, відеоблог, телепередача, подкаст, радіопередача, сценарій, вистава, п'єса, партитура, перфоманс, мурали/графіті, цифровий продукт, видання (спеціалізоване/професійне у сфері культури та креативних індустрій), концерт, виробі народних ремесел тощо.

Заявником програми може бути юридична особа всіх форм власності або ФОП, зареєстрована на території України не менше, ніж за один рік на дату початку конкурсного відбору, за винятком тимчасово окупованих територій України, та має відповідний досвід діяльності у сфері культури. Мінімальна сума гранту – 500 тисяч грн, максимальна сума гранту – 2 млн грн.

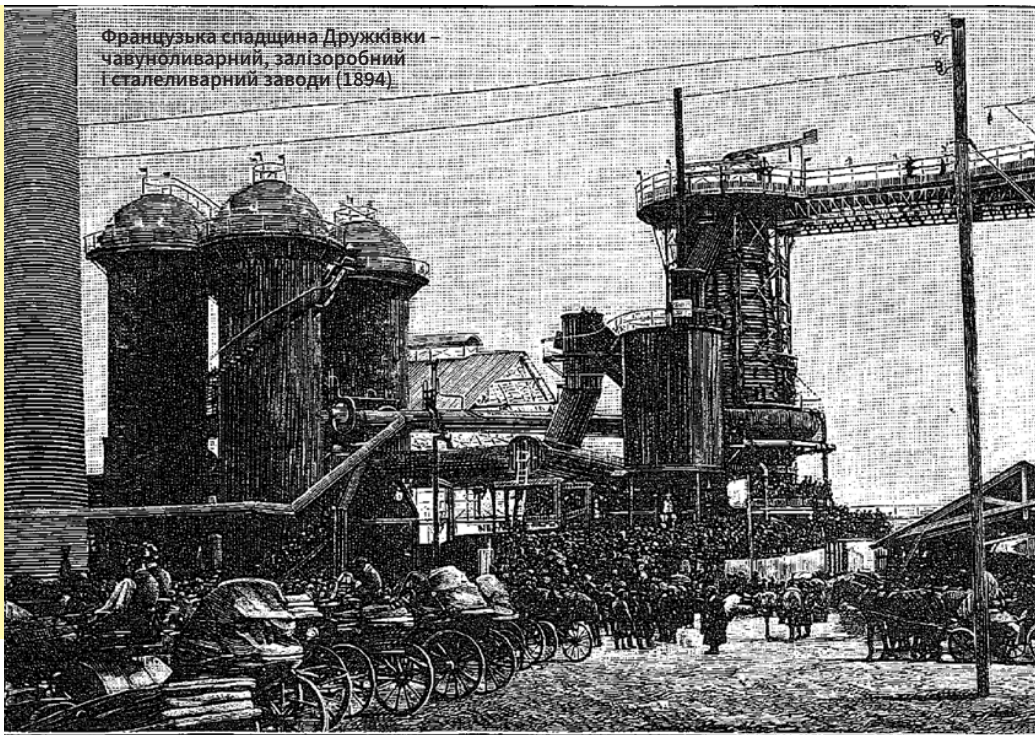
Покрокова інструкція «Як подати заявку?» – за посиланням ucf.in.ua/p/how_to_apply. Кінцевий термін подачі – 10 лютого, 18:00.

ІСТОРИЧНЕ

Культуролог Дмитро Білько, який зараз на фронті, називає цей пласт нашої історії «європейською індустріальною Атлантидою у донецьких степах». Що про неї нагадує? Наприклад, бузок, що тепер є ознакою чи не кожного подвір'я, садів і скверів. А з'явився він на Донеччині разом із французами, їхніми грошима і технологіями. Ще – структура міського простору в Донецьку, Краматорську, Дружківці, Костянтинівці, Макіївці та інших містах, яка організована за принципами промислових європейських міст.

Неймовірно, але футбол, велоспорт, кінематограф, трамваї, фотосалони, медицину, паркову культуру, оркестри, театри – вперше завезли сюди саме європейці, надавши їм статус розваг, більш-менш доступних не лише іноземним, а й місцевим працівникам.

Що ми зазвичай маємо на увазі, коли говоримо про європейський рівень життя? Передовсім технологічно розвинені країни, розташовані на захід від України, де люди живуть у комфорті й під захистом законів. Так ми уявляємо собі Європу сьогодні. Але забуваємо, що підвалини цієї Європи колись були так само закладені, що називається, у нас під ногами. Адже Схід України вже був європейським півтора сторіччя тому, просто нам забули про це розповісти. Радянській індустріалізації ХХ сторіччя передувала індустріалізація європейська – пов'язана з капіталом із Бельгії, Німеччини, Франції, Британії, Голландії, Швейцарії.

Французька спадщина Дружківки – чавуноливарний, залізобойний і сталеливарний заводи (1894)

ПЕРША ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ СХОДУ

Вулиця Юзівки, ХІХ ст.

На жаль, матеріальних пам'яток залишилося небагато. Те, що не знищив час, знищують росіяни, зокрема перетворивши на руїну архітектурну бельгійську спадщину Лисичанська. Зараз на лінію вогню Костянтинівка, яку колись називали десятою провінцією Бельгії. Тут була головна дирекція бельгійських заводів на Донбасі: скляних, цементних, металургійних. Саме тут, до речі, була створена перша футбольна ліга Донбасу (1913 рік) і стартували перші кубки.

Потім більшовики говорили, що мало не в личаках прийшли до Костянтинівки й побудували тут промисловість, – обурюється краєзнавець Володимир Березін. – А насправді бельгійці вклали сюди мільярди. Кажуть, у Львові була європейська культура, а у Костянтинівці хіба не було? Дійсно, тема іноземних інвестицій в Україну наприкінці ХІХ століття майже не досліджувалася. З промисловців був відомий хіба що Джон Х'юз, який заснував Юзівку, що потім стала Донецьком. Натомість просувався міф про індустріалізацію Радянським Союзом. Проте історія руйнує цей міф абсолютно.

А історія така, що приблизно від середини ХVІІІ сторіччя Європа пережила кілька хвиль модернізації. Зміни в економіці привели до колосальних змін у суспільстві, яке почало покладатися на прогрес у науці, техніці, медицині й культурі. Сама структура європейського суспільства остаточно перестала бути аграрною.

Колишня ж Російська імперія лише у другій половині ХІХ сторіччя ледь наблизилася до цієї фази, продовжуючи бути феодальною сільськогосподарською країною. За 20 років після

Бельгійська спадщина Лисичанська

не обтяжувалися податками і часто зверталися до іноземних фахівців і закупали в них обладнання.

Звісно, права місцевих робітників були значно вужчі за права й прибутки іноземних робочих, що працювали поряд із ними. Їхній гнів дуже вигідно був спрямований проти іноземної адміністрації підприємств. У подальшому саме через це більшовикам було досить легко знайти підтримку у цих районах.

На початку 1920-х років радянська влада «віджала» фабрики і заводи у колишніх власників та оголосила свою індустріалізацію. Але оскільки власного проєктувально-менеджерського досвіду більшовики не мали, довелося звертатися до класових ворогів – німців та американців (співпрацювати із французами чи бельгійцями не випадало, бо саме вони були найбільшими інвесторами «віджатих» підприємств). Завдяки подібній співпраці з'явився, наприклад, НКМЗ у Краматорську. Цей велетенський завод було зведено 1934 року за розробками американських інженерів на валюту, яка надходила головним чином

Шахта Юзівки

З кінця 1880-х – на початку 1900-х років європейці побудували десятки металургійних, хімічних, машинобудівельних підприємств і шахт та проклали сотні кілометрів залізничного сполучення. Дві третини міст Луганщини та Донеччини виростили з робітничих поселень при шахтах, заводах і залізничних станціях. Промисловий бум перетворив край, де у першій половині ХІХ сторіччя було лише 5 міст, на найбільш урбанізований регіон України.

А ще до 1920 року тут встигли вирости два покоління іноземних колоністів, які часто-густо укладали змішані шлюби, вільно розмовляли місцевою мовою та називали дітей місцевими іменами. За досить складних природних умов – коли влітку скажена спека, взимку заметілі й морози, відсутність доріг і багнюка навесні та восени – європейці намагалися відтворити звичний для себе триб життя. Спочатку блага цивілізації були

доступні лише для невеликого кола колоністів, а згодом – для дедалі більшого числа мешканців робітничих селищ.

Для прикладу, ювелірні лавочки, що з'являлись в Юзівці, мали попит у «синіх комірів» з числа місцевого «середнього класу» – технічної інтелігенції. Жінки Бахмута одягались не гірше, ніж британські леді. А новинки у книжковому магазині Нью-Йорка з'являлися лише на тиждень пізніше, аніж в Парижі.

Між європейським капіталізмом та російським – цивілізаційна прірва. Ми можемо по-

Костянтинівка

рівняти поведінку бельгійських «капіталістів» Луї Ламбера, Поля Нобле та Джозефа Сізеле з російською дворянською земельною аристократією... Бельгійці будують надприбуткові заводи та робітничі селища. Навкруги них російські бізнесмени на підхваті. Заздрять. Створюють умови, щоб і собі щось урвать, – описує ситуацію краєзнавець Ігор Бредіхін. Дійсно, місцеві капіталісти охоче користувалися тим, що нові технології та устаткування

від продажу вилученого в українських селян зерна. Така ж сама ситуація склалася і з маріупольськими заводами-гігантами – їх модернізували або будували з нуля саме американці.

Комуністи постаралися витіснити згадки про попереднє надбання європейців на Донеччині та Луганщині як суцільно експлуататорські й геть неприйнятні для радянської людини. А ми повірили... **СН**

Оксана СТЕЛЬМАХ

ІСТОРИЧНЕ

Заради історичної справедливості не варто принижувати роль місцевих підприємців у процесі індустріалізації. Промисловість на теренах Сходу України поставала в тому числі завдяки таким українцям, як Олексій Алчевський та його однодумці. Будучи містянами в першому або другому поколінні, вони наполегливо намагалися конкурувати за можливість стати господарями на власній землі.

ФІНАНСИСТ

Численні перешкоди, які Олексій Алчевський долав на шляху до створення своєї фінансової і промислової імперії, лише підкреслюють його талант. На початку діяльності він опинився в ситуації, яка відома кожному сучасному українському підприємцю – брак коштів для розвитку. Алчевський переконав багатьох підприємців підтримати його і створив 1866 року першу в Україні кредитну установу – товариство, а за два роки – акціонерний банк. Першим у Російській імперії він заснував також приватний іпотечний Земельний банк, що постав 1871 року та підтримав землевласників, які після скасування кріпацтва втратили робочу силу і перебували у глибокій кризі та боргах. Ставка кредиту у банку Алчевського становила 7,5% і була на той час безпрецедентно низькою.

Сам банкір не гаяв часу та скуповував землі Слов'яносербського, Бахмутського повітів та Війська Донського (сучасна територія Луганської та Донецької областей). Він не збирався стати аграрієм, а прогнозував створення важкої промисловості та мережі залізниць – аби подолати технологічну відсталість тодішньої імперії.

Алчевський вважав проти-природним субсидування з державних коштів іноземного виробництва і був публічним

АЛЧЕВСЬКИЙ. ФІНАНСИСТ. ТИТАН. СТОІК

противником такого протекціонізму в економіці. Він категорично відмовився продавати акції свого акціонерного товариства представникам бельгійських компаній – попри те, що ця операція принесла б йому 20 мільйонів рублів.

ТИТАН

Промисловцем Алчевський став, коли вклав гроші у розвідку та видобуток кам'яного вугілля на своїх землях. Акціонерне «Олексіївське Гірничопромислове Товариство», засноване ним 1879 року, почало з мізерних обсягів видобутку у 11 тисяч тон вугілля, а за 10 років видобувало вже 10 мільйонів тон вугілля та коксу.

На початку 1890-х років Алчевський особисто засновує Донецько-Юрїївський металургійний завод, який стає власністю «Донецького Юрїївського акціонерного Товариства». Акціонером знов виступив виключно місцевий капітал. Водночас Алчевський створює компанію за участю

іноземного капіталу – акціонерне товариство «Провіданс» у Маріуполі.

З 1885-го до 1900 року виробництво заліза і сталі в Україні зросло більше ніж у 25 разів. І підприємства Алчевського відігравали в цьому неабияку роль – за виробництвом металу вони обігнали навіть найкращу базу імперії на Уралі.

Однак 1899 року, попри весь авторитет Алчевського, уряд відмовився визнати факт наближення економічної кризи і опирався пропозиції українського промисловця відкрити ринок металургійної продукції та продавати надлишок за кордон. Натомість у Петербурзі наполягали на «ручному» обмеженні виробництва та встановленні фіксованих цін.

Алчевський прекрасно розумів, що ці стабілізаційні заходи є архаїчними та призведуть лише до поглиблення кризи. Так і відбулося – незабаром акції компаній гірничої та меткомбінату промисловості стали просто папірцями.

Донецько-Юрїївський завод. Листівка 1913 року

ДОВІДКА: Місто Алчевськ Луганської області названо на честь Олексія Кириловича Алчевського (1835–1901) – українського купця, банкіра, промисловця, громадського діяча, мецената. Онук чумака і син торгівця бакалійними товарами з Сум, він на позичені гроші розпочав свою діяльність з маленького чайного магазину в Харкові. А згодом просунувся далеко на Схід і став одним з найбагатших та найбагатших українців свого часу – тільки його акціонерний капітал оцінювали у 18 мільйонів рублів. Апофеозом його трудов стало заснування 1895 року Донецько-Юрїївського металургійного товариства і будівництво меткомбінату в Маріуполі).

СТОІК

Економічна криза застала будівництво Донецько-Юрїївського заводу в самому розпаді, тому Олексій Алчевський мусив відчайдушно шукати можливості закінчити його та розпочати довгоочікуване виробництво. Він звернувся до уряду з проханням надати йому частину державного замовлення, що було звичайною практикою серед приватних підприємців того часу. Йому було відмовлено – так само і коли він попросив дозволу на другий випуск боргових облігацій «Донецького Юрїївського акціонерного Товариства», аби залучити приватні кошти.

Офіційна версія смерті Алчевського 7 травня 1901 року – він кинувся під поїзд у Петербурзі, коли отримав чергову відмову від міністра фінансів Вітте. Але є і версія про замах на вбивство, яка підтримується наявністю прямих вигодонабувачів. Відразу після смерті Алчевського його Харківський Торговий банк було оголошено банкрутом і закрито, промислові підприємства стали власністю держави, а Земельний банк був переданий російським бізнесменам братам Рябушинським – їм Вітте надав і кредити, і держзамовлення. Тож московські рейдери після кризи напрочуд казково розбагатіли.

Тут можна говорити про конспірологію, а можна – про те, що Олексій Кирилович похований не за огорожею цвинтаря, де місце для самогубць, а з повним дотриманням православного ритуалу.

Так чи інакше, Алчевського вбила російська корупція. А потім на його підприємства нові володарі почали масово завозити робочих з Уралу. І надалі цей процес успішно продовжила радянська влада. **CN**

Станіслав ФЕДОРЧУК

Сім'я Алчевських. Олексій Алчевський – перший зліва

«Явийшла заміж за щиро-го українця», – так розповідала про свого чоловіка Христина Алчевська, знаменита освітянка та літераторка, яка переписувалася з Герценом під псевдонімом «Українка». Її методи народних шкіл отримали визнання на педагогічних виставках в Антверпені, Брюсселі, Чикаго, Парижі. Шлях до свободи народу вона бачила в українізації молоді, і в цьому дусі виховувала шістьох дітей.

Ще на початку подружнього життя Алчевські очолюють у Харкові гурток інтелігенції «Громада». Його діяльність щодо створення народних шкіл, бібліотек, публікації українських книг неодноразово привертала увагу поліції, яка стежила за виконанням анти-українських імперських указів.

Близьке коло Алчевських складала українська інтелектуальна еліта того часу. Зокрема, автором статуту банку Алчевського став професор-економіст, почесний член Центрального статистичного комітету в Брюсселі і почесний член Лондонського статистичного товариства Іван Вернадський – батько засновника Академії Наук України Володимира Вернадського, який наразі дивиться на нас зі 1000-гривневої купюри.

Відтоді, як 1878 року Алчевський купує велике помістя у селі Олексіївці Катеринославської губернії (тепер окупована Луганська область), родина їздила сюди щоліта. Христина Алчевська і тут відкрила однокласну земську школу для селян, намагалася, попри заборони, сповідувати дух укра-

Привласнення подій та геніальних постатей – один з нехитрих прийомів росіян перекручувати історію на колоніальні міфи. Так, російська Вікіпедія впевнено називає Олексія Алчевського «російським промисловцем». Масштаб діяльності Алчевського дійсно поширювалися на всю імперію, до самого Уралу. Але неважко з'ясувати, до кого відносив себе він сам. Недарма 2014 року окупанти намагалися повернути Алчевську стару назву Комунарськ – засновник міста був затятим українофілом.

ГЕНІЙ, ЯКИЙ ТВОРИВ УКРАЇНСЬКЕ

Христя, молодша дочка Алчевського

їнства. Біля цієї школи, у дворі приватного маєтку Алчевських з'явився перший у світі пам'ятник Тарасу Шевченку – за часів Емського указу встановлювати його у публічному просторі було заборонено.

Бізнес-партнери Алчевського відзначали, що він був геть не схожий на більшість підприємців тодішньої імперії, які не приховували своєї жадібності заради прибутку. Його підхід скоріше опирався на філософію просунутих бізнесменів Заходу, які ніколи не забували про користь суспільству та благодійність. Видатки Алчевського на просвітництво та створення закладів освіти (школи для жінок, комерційні та гірничі училища, сільськогосподарський інститут, публічні бібліотеки) складала більше 2 мільйонів рублів.

Після трагічної смерті батька родину утримував син – відомий співак Іван Алчевський. Христина Алчевська керувала та опікувалася жіночою школою аж до приходу більшовиків і націоналізації. Вона виховала понад 17 тисяч жінок, про унікальність

«багатійки, що навчила схід України писати» розповідали навіть в Європі.

Після жовтневого перевороту у Алчевських почалася чорна смуга: прямо на сцені помер Іван, більшовики виселили родину з власного будинку, доводилося блукати у пошуках ночівлі, голод, 1920 року померла мати... Молодша дочка Алчевського Христя пішла по стопах батьків – стала справжньою бунтаркою і теж залишила помітний слід у нашій історії. Варто згадати її участь в організації першої самостійницької політичної групи України – Револьюційної української партії.

Наостанок все ж таки не втримаємося від припущень альтернативної історії. Можна лише уявити, якби фінансова група Алчевського дожила б до часів Перших українських визвольних змагань... **CN**

Юлія ЧЕБРЕЦЬ

ЦІКАВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

◀ – На початку лютого ми з сім'єю встигли навіть у Карпатах потусити. Це прекрасні спогади мого дитинства! Ми тоді й не думали, що відбудеться щось подібне, не вірили у небезпеку, жодним чином не готувалися...

CON DOLORE

Власне, через це, а також через страх змін та невідомості Софія з мамою вирішили не їхати з Маріуполя у перші дні повномасштабного вторгнення. Їм тоді здавалося, що ніде тепер немає безпеки, тож краще залишатися вдома.

– Для мене це виглядало як сон, у який я не могла повірити. Тобто, ти 15 років маєш своє звичайне життя, і тут з тобою стається таке... Єдине завдання – вижити, зв'язку ні з ким немає, ти не знаєш хто, як та де. Мій тато був військовим на пенсії, працював механіком на СТО. У перші дні великої війни він пішов до тероборони Маріуполя. Ми залишилися вдвох з мамою, тато періодично приїжджав, щоб дізнатися, як у нас справи.

У п'ятиповерхівці, де жила Софія, підвал не підходив для використання як укриття. Коли почалися авіанальоти, вони навіть хотіли поїхати у Драмтеатр, але батько не радив перебувати у скупченні людей.

– Поки мій телефон не розрядився, я записувала у нотатнику свої враження. Навколо було сіро та похмуро, люди були розгублені та перелякані. Мені хотілося зберегти на згадку цю атмосферу у деталях, але зараз розумію, що я це робила марно. Бо кожен день з тих трьох тижнів я досі пам'ятаю ідеально.

Софія згадує, що згодом почала почуватися у якомусь середньовіччі. Якось вони з мамою пішли купити овочі, і решту їм дали не гроші, а волоськими горіхами. Це виглядало настільки диким, що дівчина занотувала собі цю історію про горіхи на телефон – так у місті поступово зникла цивілізація...

TRAGICO

– Але найстрашнішим досвідом мого життя, звісно, став обстріл нашого будинку. Ми з мамою вже думали евакуюватися, розрізали мій постер музичної групи, і написали на зворотному боці «Діти» – тоді всі таке вішали на машини, сподіваючись, що не обстріляють. Вона вийшла, щоб причепити надпис, і почався обстріл. Маму врятували ключі, які вона впустила і нахилилася, щоб підняти. У цей момент нашу машину посікло уламками, розбилося лобове скло.

Софія з мамою, як могли, доїхали на понівеченій машині до свого гаражного кооперативу, де під залізним вагончиком була оглядова яма. Для них це було єдине, хоч і дуже сумнівне з боку безпеки місце для переховування. Там, сидячи на автомобільних шинах, Софія побачила свої дитячі іграшки, колись перенесені з квартири.

МЕЛОДІЯ ДЛЯ СОФІЇ

На тлі усвідомлення можливості у будь-який момент померти, вони викликали у дівчини першу істеріку.

– Я дивилася на них, й у мене в голові стучало єдине питання: що я зробила не так у цьому житті? – пошепки згадує Софія. – Наступного ранку, коли ми вийшли на вулицю, я подумала, що нарешті пішов сніг. Але ні, то з неба над зруйнованим Маріуполем падав попіл...

EROICO

На евакуації з міста напеліг батько Софії: він вже чув, як окупанти знущалися з місцевих у Бучі та Ірпені. Залишатися у Маріуполі родині військового було вкрай небезпечно. Об'єднавшись з сім'єю татового побратима, вони згодом змогли виїхати з майже оточеного міста.

– Останній раз я бачила татка 11 березня. Він перекидав нам воду через паркан, а я відкрила двері, вибігла та обійняла його. Ми виїхали з міста 19 березня, і не знали, що на той момент батько вже загинув. Коли ми були у Польщі, мені зателефонував друг і сказав, що тата немає...

Тіло старшого лейтенанта Андрія Громакова повернули ще у 2022 році під час обміну. Але про збіг ДНК родині повідомили тільки 2024-го – за день до Софійчиного 18-річчя.

AGITATO

Софія з мамою виїхали до Польщі, а звідти – до Великобританії, де вони жили за програмою Home for Ukrainians у родині дуже привітних пенсіонерів. Майже одразу Софія

почала малювати: це була своєрідна арттерапія, яка водночас дала дівчинці можливість трохи заробити.

– І я собі знов купила бас-гітару. На різних етапах свого життя я отримувала виклики, які так чи так були пов'язані з моїми захопленнями музикою та малюванням. До речі, у Великобританії продавати свої картини виявилось навіть вигідніше.

Але закінчувати школу Софія повернулася в Україну. За сім місяців, які вона жила у

Великобританії, встигла вдосконала свою англійську та трохи відновитися зокрема завдяки роботі з психологом. І дуже сильно скучити за Україною...

AMOROSO

– Тут мій дім. Я відчула, що виїхати за кордон цілою родиною, детально розпланувати кроки кожного – це одна справа. Ти готовий на випробування і страждання, які тебе неодмінно чекатимуть, бо ти свідомо

прагнеш цих змін, – пояснює Софія. – І зовсім інша – коли це вимушений крок для двох жінок, які пережили трагедію, члени родини яких або загинули, або залишилися десь в злиднях в окупації. Я не хотіла жити на чужині без жодної точки опори. Це точно не сприяє успішній адаптації та щасливому життю.

В Києві талановитій школярці запропонували взяти участь у проекті «Щоденники війни», до якого долучені українські діти, які бачили цю війну на власні очі.

– За ці роки виставка побувала у Нью-Йорку, Вашингтоні, Парижі, Амстердамі. Зараз частина картин знаходиться у Музеї війни в Сустенберзі у Нідерландах, – розповідає художниця.

Для проекту вона намалювала чотири картини. Одна з них називається «Чи мертвий Бог?»: дівчина через творчість намагалася знайти відповіді на ті самі складні питання, які почали її турбувати ще у підвалі залізного гаража, над яким летів попеловий сніг...

Софія продовжує малювати, багато спілкується, вірить, що потрібна тут, в Україні. За допомоги фонду «Діти героїв», який опікується родинами загиблих на війні, вона вступила до престижного американського університету, де вже другий рік опановує фах спеціаліста з бізнес-адміністрування.

І вона знов повернулася до свого захоплення музикою. Правда, трошки своєрідно, бо працює смм-менеджеркою у столичному музичному магазині, постійно спілкуючись з творчими людьми. І, звісно, продовжує грати на бас-гітарі, в яку закохалася ще у 13 років.

– Коли я приїхала у Київ, одразу мала чіткий намір повернути свої інструменти з окупації. Мої дві гітари лежали в різних місцях у Маріуполі. Одна була під завалами на репетиційній точці, у звичайному гаражі, де ми збиралися. Але, як не дивно, обидва інструменти залишилися цілими. Їх передавали довжелезним ланцюгом через усю Європу. Вони в цілому не коштують стільки, скільки витратили, щоб їх передати, але для мене вони – потужний символ.

Про своє рішення повернутися в країну дівчина не жалкує: каже, навіть кулінарні витвори, виготовленням яких вона захопилася останнім часом, в Україні вдаються набагато смачнішими.

– Ви не уявляєте, як я мріяла у Великобританії про звичайні сирники з базарного українського сиру! – усміхаючись, каже Софія. – Бо немає нічого кращого за своє. **CN**

Елизавета ГОНЧАРОВА

МУЗИЧНІ ТЕРМІНИ, ВИКОРИСТАНІ У СТАТТІ

Allegro – швидко (дослівно – «весело»);
Con dolore – з сумом;
Tragico – трагічно;
Eroico – героїчно;
Agitato – схвилювано;
Amoroso – з любов'ю, ніжно.

НАДИХАЮЧЕ

Колись за радянських часів батько Сергія Штамбура спеціально виправив прізвище і відкинув кінцеву літеру «Г», щоб не привертати увагу до свого німецького походження. В СРСР це заважало жити і будувати кар'єру. Сергій народився на Донеччині. Жив у Донецьку, там одружився, там започаткував власний бізнес, який успішно розвивався. Коли 2014 року розпочалася війна, родина опинилася у Маріуполі.

ЯКЩО ХОЧЕШ ЖИТИ – ТІКАЙ

Відкрили невеличкий магазин в центрі міста. Поруч з'явилася маленька кав'ярня. Сергій Штамбур включився у громадську діяльність. Він почав вивчати історію Маріуполя, зробив велике дослідження історії родини маріупольських лікарів Гамперів, організував велосипедні екскурсії містом. Став співзасновником товариства німців «Відергебурт» у Маріуполі.

– Ніколи у Донецьку я цим не займався, а от у Маріуполі чомусь почав. І громадська діяльність дійсно приносила мені задоволення. Ми були залучені у життя громади, і здавалося, що наш «донецький десант» – нас же багато тоді переїхало до Маріуполя із Донецька – дуже підсилює маріупольську громаду, – каже Штамбур.

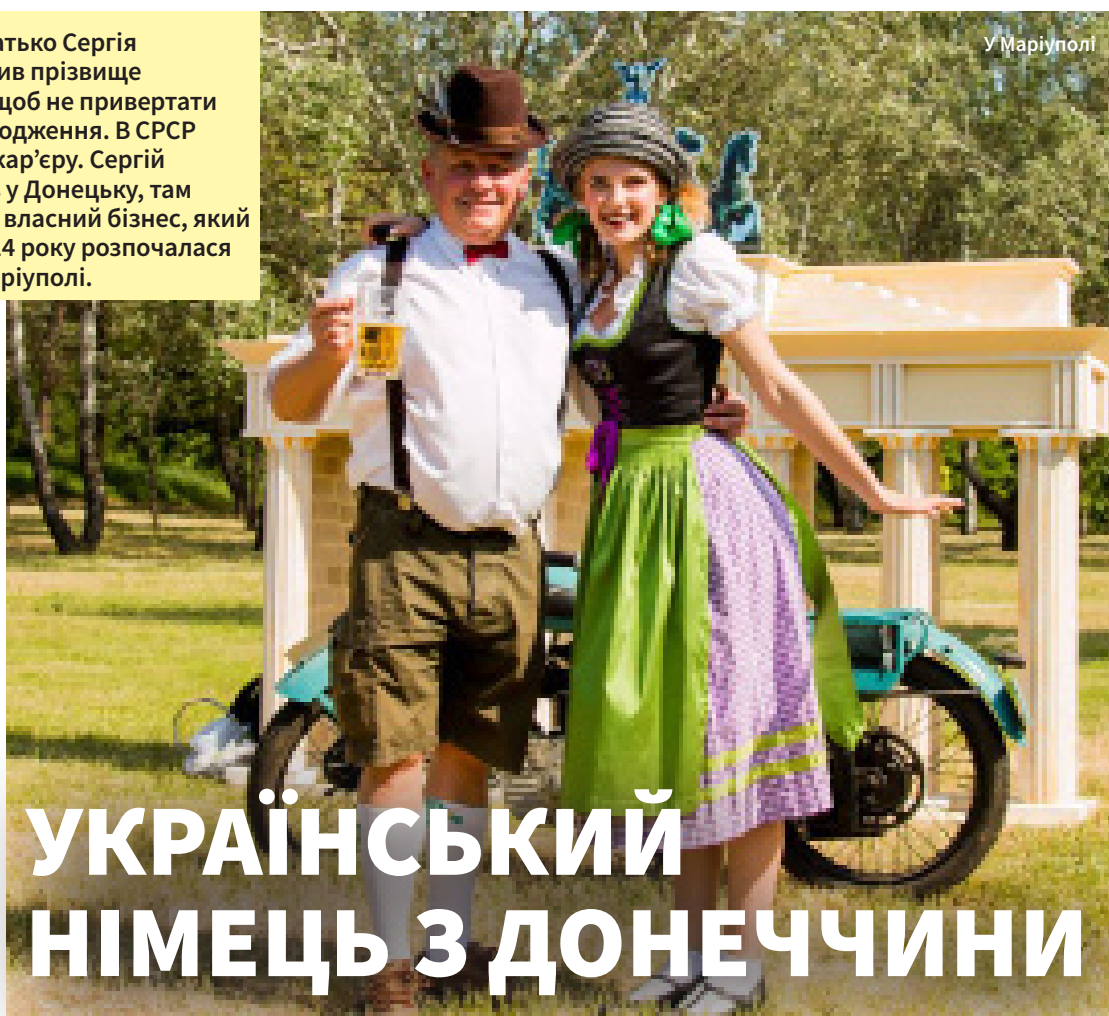
Він із родиною вистав корінням в новому місті. Напередодні повномасштабного вторгнення родина придбала квартиру в центрі міста. Вони були впевнені, що Маріуполь не повторить долю Донецька.

– Ми знали, що буде війна. Бачили, розуміли, відчували це. Ми багато жаху пережили у Донецьку, бо жили біля аеропорту, фактично на лінії вогню, проте нам здавалося, що на відміну від Донецька, Маріуполь сильно укріплений за стільки років. Були впевнені, що місто захистять, не здадуть. Та й ніхто не міг подумати, що в сучасному світі можна вести війну ось так – тотальним знищенням всього живої. Тому ми і не виїхали у лютому, коли все почалося...

Із всього їхнього родинного автотранспорту залишився один побитий «Ланос», який не здатний був вмістити 10 людей. А залишати когось у блокаді – не варіант. Тож родина чекала на евакуаційні автобуси.

– Ми щодня чекали на рятувальні автобуси, що їх посилає українська влада, біля «Метро» на Запорізькому шосе. Одного дня туди прибули автоматники і стали під дулами нас розганяти. Я не витримав, сказав: «Ну давайте вже, розстріляйте нас усіх!». Після цих слів мене запхали в автомобіль і відвезли, так би мовити, в поліцію. Потримали у клітці, а потім відпустили. Але мій знайомий, наблизений до денеерівців, сказав, що наступного дня або через день за мною все одно прийдуть, тож якщо хочеш жити – тікай.

Довелося їхати не на Запоріжжя, а в Крим, потім через всю росію, далі Литва, Польща, а потім Німеччина. Саме вона мала стати кінцевою зупинкою.

УКРАЇНСЬКИЙ НІМЕЦЬ З ДОНЕЧЧИНИ

Презентація книги про родину Гамперів. Маріуполь

«НЕ ТАК Я УЯВЛЯВ ПОВЕРНЕННЯ НА БАТЬКІВЩИНУ СВОЇХ ПРЕДКІВ»

– Насправді, ми давно з дружиною думали про те, щоб переїхати жити до Німеччини. Але ж ми не так собі все це уявляли. Коли тебе фактично женуть із рідної домівки ракетами і бомбами, коли втрачаєш все майно – вже вдруге у житті, ситуація стає набагато складнішою.

Сергій визнає, що йому було трошки легше, тому що німецьку мову він почав вивчати ще у товаристві німців у Маріуполі. Проте все одно, мовний бар'єр залишається найсерйознішою перепорою на шляху до інтеграції у Німеччині навіть після двох років життя у цій країні.

– Знайомі у Берліні пояснили: якщо ми хочемо залишатися, то шукати житло в Берліні майже нереально. Тому, коли в центрі для біженців нам запропонували їхати до Тюрингії, ми погодилися. Вже в дорозі нам раптом зателефонували і сказали, що квартира, де ми мали оселитися, ще не готова, треба десь перечекати 2-3 дні. І друзі запропо-

День борщу

нували зупинитися поки у них, в місті Хемніці. Дуже швидко їм вдалося знайти нам квартиру у Хемніці, і ми вже вирішили нікуди більше не їхати.

Більше того, Сергій Штамбур зрозумів, що може бути корисним й іншим українцям, які прибувають в Хемніці. Бо якимось чином у нього виходило вирішувати питання із житлом – швидко.

– Знаєте, я завжди дотримуюсь такої думки, що якщо якась справа гальмується – не треба нею займатися, а якщо щось виходить добре, то треба вкладати у таку справу максимум зусиль. У мене виходило врегульовувати житлове питання у Хемніці. Було таке, що люди приїжджали і за 15 хвилин заселялися у повністю обладнану квартиру, а наступного дня вже були зареєстровані.

Завдяки громадській активності в Хемніці утворилося велике українське ком'юніті. І вже влітку 2022 року вони вийшли на першу акцію на підтримку України. Потім такі акції стали регулярними. Таке єднання українців вилилось у створення громадської організації «Фокус». Зараз триває процедура її офіційної реєстрації.

– Те, що нас у місті досить багато – це і плюс, і мінус. Бо, з одного боку, це дуже допомагає адаптуватися, коли у тебе на новому місті є широке коло спілкування. З іншого боку, ми дуже рідко говоримо німецькою, бо постійно зустрічаємось своєю українською громадою. А це, звісно, ніяк не допомагає у вивченні мови.

Українці у Хемніці організують зустрічі з українськими письменниками, художниками. День борщу, який організував «Фокус», зібрав, як не дивно, переважно німців.

– Наші жінки зварили близько 30 літрів борщу. Приготували три види: борщ на курятині, борщ зі свининою та пісний борщ. Продукти купували на власні гроші, а потім бургомістр частково компенсував нам витрати. Виявилось, що такі свята дуже цікаві німцям. І хоча борщ – дуже нетипова для них страва, що називається, не в їхній харчовій традиції, наш український борщ всім дуже прийшовся до смаку. Ну, може, вони із ввічливості нахвалювали, але принаймні все з'їли.

В планах на цей рік у організації – велика мета створити у Хемніці українську бібліотеку. І тут Сергій Штамбур розраховує на допомогу українських видавництв.

ПРО ЛЮДЕЙ

В Хемніці, як в інших німецьких містах та містечках, зібралися дуже різні українці. Далеко не всі з них – патріоти України. Дехто просто шукає для себе більш комфортного життя і йому байдуже, що відбувається вдома, а хтось навіть має проросійські погляди, бо ображені на Україну, що не захистила.

– Є такі ображені люди й серед маріупольців у Німеччині. Більшість з тих, хто пережив блокаду міста, вважають, що Маріуполь просто злили, принесли в жертву заради порятунку Києва. В моєму оточенні таких людей немає, але з ними періодично стикаєшся в публічних місцях.

На думку пана Сергія, чим довше триватиме війна, тим глибше біженці будуть пускати коріння на новому місці, і тим важче буде повертати їх додому. Він наводить приклад жінки, яка вивчила німецьку на такому рівні, що вже влаштувалася працювати бухгалтеркою. Або колишній працівник «Азовсталі», який вже у перші місяці у Хемніці працював на складі, додатково підробляв у доставці, а потім ще й організував музичний гурт, грає на гітарі.

Такі люди вже точно не повернуться в Україну. Не повернеться і Сергій Штамбур.

– Людина не може безкінечно втрачати і починати з нуля. Хочеться мати впевненість у тому, що завтрашній день у тебе буде. Тому ми вирішили будувати своє життя у Німеччині. Це не значить, що нас не тягне додому. Мені дуже хочеться у Маріуполь, який став для мене справжнім домом. Але не думаю, що зможу там жити, – каже він.

Штамбур ще не вирішив остаточно, чим би хотів займатися у Німеччині. Все життя він працював на себе, чи вийде таке у Німеччині – поки не знає, але розмірковує про це. А поки просто єднає українську громаду в Хемніці і вірить, що робить добру справу для своїх земляків. **СН**

АКТУАЛЬНЕ

ЗМІНИ У ПРОГРАМІ
«ОСЕЛЯ»,
ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ
ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Державна програма кредитування «Оселя» працює з жовтня 2022 року. Згідно з нею, можуть придбати власне житло в кредит переселенці, які не мають житла зовсім або воно площею менше ніж 52,5 м² + 21 м² на кожного наступного члена сім'ї чи розташоване на окупованих територіях, в зоні бойових дій. Також за програмою «Оселя» кредити на житло під 3% річних можуть отримати військові, поліцейські, медики, педагоги, науковці.

Для переселенців та інших громадян віком від 18 до 70 років річні становлять 7%, а з 11-го року – 10%. При цьому ВПО мають заплатити початковий внесок не менше 20% вартості житла. Іпотеку можна отримати у банках-учасниках програми: це Ощадбанк, ПриватБанк, Глобус Банк, Укргазбанк, Sky Bank, на термін до 20 років.

Вартість житла не може перевищувати середню по регіону, визначену Мінрегіоном і помножену на встановлені коефіцієнти:

- ◆ 2,5 – для Дніпра, Києва, Львова, Харкова, Одеси;
- ◆ 2,0 – для обласних центрів, населених пунктів, які розташовані на відстані до 15 км від обласних центрів, міст із населенням понад 300 тисяч осіб;
- ◆ 1,75 – для міст із населенням від 100 тисяч до 300 тисяч осіб;
- ◆ 1,0 – для інших населених пунктів.

До грудня 2024 року за пільговою програмою можна було придбати дім чи квартиру, побудовані не раніше, ніж три роки тому. Через це переселенці, які проживають у невеликих містах, селищах чи селах, часто не могли знайти житло, яке б відповідало цій умові. У жовтні 2024 року уряд затвердив зміни до «Оселя», які повинні спростити доступ переселенців до пільгової іпотеки. Так, з 18 грудня ВПО вже можуть придбати житло, яке побудували не раніше, ніж 10 років тому. Нова норма стосується також й жителів Чернігівської, Сумської, Харківської, Запорізької та Херсонської областей – регіонів, де тривають активні бойові дії і за останні три роки нового житла майже не будують.

Фото: Наталя ПОКОЛЕНКО

Минулого числа ми обіцяли розповісти про програми, за якими переселенці можуть придбати власне житло в кредит на пільгових умовах. В Україні діє декілька таких програм. Як отримати пільговий кредит на придбання житла, які документи для цього потрібні, скільки становлять річні та який початковий внесок доведеться заплатити, з'ясувала редакція «Схід NOW».

ПІЛЬГОВІ КРЕДИТИ НА ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

Щоб отримати пільговий кредит необхідно:

- ◆ подати заяву через онлайн-додаток «Дія»;
- ◆ отримати пропозиції від банків, обрати одну з них;
- ◆ пройти перевірку даних та документів в обраному банку;
- ◆ обрати житло та надати в банк необхідні документи для отримання кредиту;
- ◆ укласти договір із банком та договір купівлі-продажу.

Кредитні кошти банк перераховує на рахунок продавця житла. На програму «Оселя» на 2025 рік у держбюджеті передбачено 9,4 мільярда гривень.

ПРОГРАМА «ВЛАСНИЙ ДІМ» ДЛЯ ТИХ, ХТО ХОЧЕ ПРИДБАТИ ЖИТЛО В СЕЛІ

Переселенці, які проживають у сільській місцевості та працюють на підприємствах, які там розташовані, можуть скористатися державною програмою «Власний дім» та отримати пільговий кредит на будівництво чи придбання приватного будинку. Кредит надають через обласні Фонди підтримки індивідуального житлового будівництва на селі на термін до 20 років, але не більш як до досягнення позичальником пенсійного віку, під

3% річних. Військовослужбовці, резервісти, багатодітні батьки чи усиновителі звільняються від сплати відсотків за користування кредитом.

При цьому молоді сім'ї, де чоловік та дружина молодше 35 років, можуть отримати кредит на 30 років. За цією програмою, кошти отримують не тільки на придбання чи будівництво приватного будинку, але й реконструкцію, добудову незавершеного будівництва, спорудження інженерних мереж та підключення їх до комунікацій.

Розмір кредиту залежить від призначення – придбання, будівництва чи реконструкції, та не може перевищувати вартості об'єкта кредитування. В залежності від регіону та призначення сума коливається від 100 до 600 тисяч гривень.

Як отримати кредит за програмою «Власний дім»:

- ◆ знайти будинок або земельну ділянку під будівництво, які хочете придбати;
- ◆ зібрати документи: заяву на ім'я керівника виконавчого органу фонду про надання кредиту, паспорт громадянина України, довідку про склад сім'ї, інформацію з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про

наявність або відсутність у власності житла, копію документа, що підтверджує право власності чи користування земельною ділянкою, будівельний паспорт, документи, що підтверджують працевлаштування в сільській місцевості, заяву власника нерухомості про згоду її продати, документи, які підтверджують пільгову категорію;

- ◆ подати пакет документів до обласного Фонду підтримки індивідуального житлового будівництва на селі.

Згоду на надання пільгового кредиту Фонд приймає на засіданні комісії, куди запрошують заявника.

КРЕДИТИ ВІД ДЕРЖМОЛОДЬЖИТЛА

Переселенці також можуть отримати кредит за програмою «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб». Її реалізує Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву (далі Держмолодьжитло – прим. редакції) за фінансової підтримки Уряду Німеччини та Кредитної установи для відбудови KfW.

За цією програмою переселенці можуть отримати кредит за ставкою у 3% річних на строк

до 30 років. Початковий внесок становить 6% від вартості житла. Кошти можна витратити на придбання квартири або будинку, введених в експлуатацію не більш ніж 50 років тому, у будь-якому регіоні країни.

Головними умовами отримання кредиту є офіційний дохід та відсутність у власності нерухомості на території України, окрім окупованих регіонів або тих, де тривають бойові дії. Зареєструватися для участі у програмі можна дистанційно через портал «Дія» або особисто в регіональних відділеннях Держмолодьжитла.

Після заповнення анкети на участь у програмі, всю інформацію про заявника вносять у реєстр кандидатів на сайті Держмолодьжитла. Відбір претендентів на кредит серед кандидатів відбувається шляхом випадкового вибору, із застосуванням програмного забезпечення, яке відповідає вимогам законодавства щодо захисту персональних даних.

Переможці відбору протягом місяця мають підготувати такий пакет документів: копії паспортів всіх членів родини та реєстраційних номерів облікових карток платників податків, довідок ВПО; документи, які підтверджують родинні стосунки; інформацію з реєстру прав на нерухоме майно; довідку з місця роботи; письмову згоду кожного повнолітнього члена родини на участь у програмі. Крім того, необхідно укласти договір з продавцем житла та мати звіт про його оціночну вартість.

Ці документи заявник подає до регіонального відділення Держмолодьжитла, де разом з працівником заповнює заяву на кредит.

За консультацією стосовно участі у програмі можна звернутися у регіональне відділення Держмолодьжитла, які працюють в кожному обласному центрі. **CN**

Ірина ДІМІТРОВА

ЧИТОМЕ

КНИГА НА РІЗДВО

Представляємо переможницю Різдвяного розіграшу книжок від «Схід NOW» – мешканку Івано-Франківська Інну Брюховецьку. Пані Інна не лише слідкує за новинками літератури, а й активно бере участь у різноманітних розіграшах, де часто стає переможницею.

Проте для пані Інни виграш книжок – це не лише особиста радість, а й можливість зробити добру справу. Всі виграшні книги вона передає до бібліотеки, бо має багато друзів серед бібліотекарів і добре знає, наскільки важливо поповнювати полиці сучасною літературою.

І цей раз не став винятком – книжка «Спитайте Міечку» Євгенії Кузнецової оновила фонд Івано-Франківського ліцею.

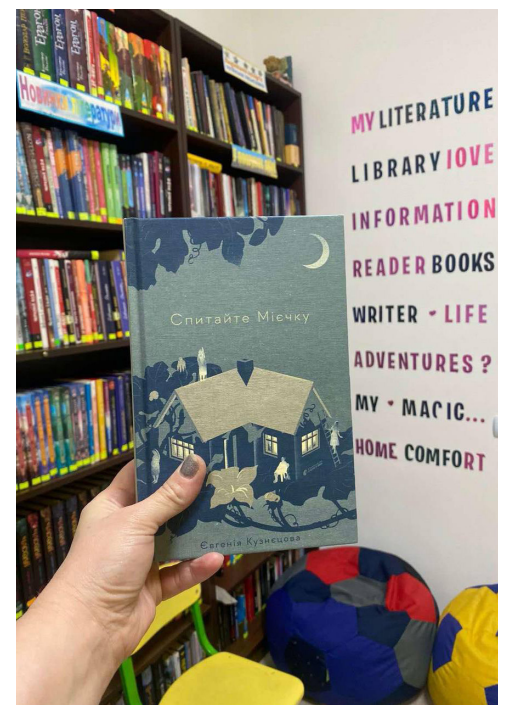
– Деколи я виграю книги, а інколи ми з друзями організуємо акції та закликаємо дарувати книги бібліотекам. Точну кількість переданих книжок сказати не може, бо ні-

коли їх не рахувала, – сміється пані Інна.

А ми за проханням читачів розігруємо вже другий бестселер Ілларіона Павлюка – науково-фантастичний роман «Танець недоумка».

Дуже він вам полюбився, цей автор, якого називають українським Стівеном Кінгом, і який наразі боронить країну в лавах ЗСУ. Оголошення переможця відбудеться 22 січня, на День Соборності та Свободи України.

Для участі в розіграші треба всього лише підписатися на нашу фейсбук-сторінку facebook.com/shid.now/ і слідкувати за інформацією у стрічці.

ВАЖЛИВЕ

Субсидія на оренду житла ВПО – це новий вид державної допомоги, який покриває частину або повну вартість оренди житла залежно від фінансового стану отримувача. Вона призначається на 6 місяців, з можливістю продовження ще на один термін. Загалом у межах експериментального проекту її тривалість передбачена до 29 січня 2027 року.

Міністерка соціальної політики Оксана Жолнович зауважила, що субсидія є тим інструментом, який забезпечить адресність допомоги: «Формула нарахування враховує і спроможність родини оплачувати оренду самостійно, і різницю цін на оренду в різних регіонах».

ХТО МОЖЕ ПРЕТЕНДУВАТИ НА СУБСИДІЮ

Субсидія призначатиметься родинам ВПО, які витрачають на оренду понад 20% своїх сукупних доходів (раніше планувалось, що цей поріг становитиме 30%). Якщо доходи родини менші, ніж 2 прожиткових мінімуми на одну особу (5840 гривень), то субсидія покриватиме вищий відсоток вартості оренди.

На субсидію зможуть претендувати переселенці, які переїхали з тимчасово окупованих територій чи областей, де йдуть активні бойові дії. Серед головних умов – відсутність житла на вільній частині України.

Як запевняє юрист Владислав Чумак, до складу родини зараховуватимуться усі, хто на даний час проживає спільно в орендованій квартирі. Серед них можуть бути не тільки чоловік, дружина та їхні діти, а й бабусі з онуками чи дорослі діти зі своїми батьками.

– До складу домогосподарства включаються всі люди, які проживають разом із заявником (ВПО) в орендованому житлі. Наприклад, рідні, усиновлені чи прийомні діти; студенти до 23 років, що навчаються за денною або дуальною формою та не мають власних сімей; пари, які не перебувають у шлюбі. Натомість не включаються люди, які навчаються понад три місяці й проживають в гуртожитку, живуть за кордоном, вважаються зниклими безвісти, депортовані, у полоні чи в ЗСУ, – пояснює юрист.

ВАЖЛИВО! Переселенці, які хочуть отримати субсидію, не повинні отримувати допомогу на проживання відповідно до постанови № 332 (20 березня 2022 року). Якщо державні виплати вже надходять, заявник повинен від них відмовитися.

– За умовами програми, субсидія на найм житла надається шляхом перерахування коштів на поточний рахунок наймача, відкритий у банку. Він зобов'язаний щомісяця оплачувати комунальні та оренду, сума якої зазначена в договорі найму. Наймодавець, в свою чергу, щокварталу до 15 числа повинен інформувати про це

Фото: Ірина ГОРБАСЬОВА

СУБСИДІЯ НА ОРЕНДУ ЖИТЛА

Як 2025 року скористатися допомогою від держави

✓ За даними департаменту соціального захисту населення Донецької обласної державної адміністрації, найбільша кількість переселенців з Донецької області зареєстровані у п'яти областях України та Києві:

- ◆ Дніпропетровській – 207,3 тисячі;
- ◆ Київській – 79,9 тисячі;
- ◆ Харківській – 68,7 тисячі;
- ◆ Полтавській – 53,4 тисячі;
- ◆ Одеській – 47,2 тисячі;
- ◆ Київ – 158,2 тисячі.

✓ Через загострення бойових дій, людей, що тікають від війни, стає дедалі більше. В порівнянні з 2023 роком переселенцями у 2024-му стали ще майже 200 тисяч жителів Донецької області.

✓ За статистикою Міністерства соціальної політики, загальна кількість переселенців в Україні становить понад 4,6 млн людей. Найбільше ВПО – з Донецької і Харківської областей.

Пенсійний фонд. Не рідше, ніж один раз на три місяці або на вимогу ПФУ територіальні органи Нацсоцслужби перевіряють фактичне місце проживання переселенців за адресою орендованого житла в період призначення субсидії.

Водночас власник житла, який здає його в оренду, має право на компенсацію частини податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військового збору.

ЩО НЕОБХІДНО ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУБСИДІЇ

Дата старту проекту запланована на 29 січня 2025 року. Документи на отримання субсидії прийматимуть в управліннях Пенсійного фонду України і через веб-портал електронних послуг, ЦНАПи та банки.

Документи, які необхідно подати для отримання допомоги на оренду житла:

- ◆ заява про надання субсидії (приблизна форма – за посиланням surl.li/rvnmvdm);
- ◆ договір найму (приблизний договір – за посиланням surl.li/vwsnsu);

3 29 січня 2025 року переселенці зможуть отримувати субсидії на оренду житла. Про це йдеться у постанові Уряду №1225, яка поширила експериментальний проект із 9 областей на всю країну. Скористатися правом на субсидію можна буде протягом двох років. Умови, нюанси та винятки ми попросили пояснити юристів.

- ◆ копії документів, що підтверджують повноваження власника житла;
- ◆ інші документи у разі потреби.

Територіальний орган ПФУ розглядає подані документи та ухвалює рішення про призначення субсидії на оренду житла для ВПО і компенсації для власника житла. У разі виявлення помилок чи потреби у додаткових документах для підтвердження певних обставин здійснюється їхня перевірка та виправлення.

Терміни розгляду заяви на допомогу на оренду житла – 10 робочих днів.

– Проект має також низку умов, за яких в наданні субсидії переселенцям можуть відмовити. Зокрема це придбання транспортного засобу, наприклад, якому менше ніж 5 років, або здійснення покупки на понад 100 тисяч гривень. Також підставою для відмови можуть бути розірвання договору найму, наявність житла, депозиту, родинних зв'язків з орендодавцем та інше, – зауважує юрист.

ЧИ ПІДУТЬ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ЗА СУБСИДІЮ: ДУМКИ ТИХ, ХТО ВТРАТИВ ДІМ

Багатодітна родина з Краматорська переїхала до Львова на початку повномасштабного вторгнення. Як розповідає Олександра, вони винайняли трикімнатну квартиру без меблів та техніки. Платять 7 тисяч гривень на місяць, окремо за комуналку.

– Таких цін у Львові вже немає. Але в нас у квартирі все своє. Усі питання комунального характеру ми також вирішуємо самостійно. Договір є, але суто між нами і хазяйкою, не знаю, як би вона поставилася, якщо б Пенсійний фонд був про це в курсі. Заробіток поки дозволяє сплачувати оренду, в іншому випадку – розглядали б можливість оформити субсидію на житло. Займалися б цим і з хазяйкою якось домовлялися б.

Оксана з Горлівки Донецької області вже двічі переселенка. Винаймає в Чернігові однокімнатну квартиру за 9 тисяч гривень, плюс комунальні платежі. Договір підписали на рік – це було ще 2023 року, більше не подовжували.

– Договір був, але його ніде не фіксували – у податковій чи як там. Щоб шукати щось інше, треба три платежі викласти одразу: за перший і останній місяці та посередником. Де їх брати? А щодо субсидії – мають бути такі низькі доходи, на які неможливо прожити в переселенні. Такі родини додому повертаються, а не платять оренду, – вважає Оксана.

Галина також з Донецької. Живе з донькою та літніми батьками у гуртожитку, чоловік у війську. Каже, як тільки в неї з'явиться бодай якась можливість роз'їхатися, то зробить це.

– У моему віці жити знову з батьками важко. У нас з ними різний фізіологічний час, ми заважаємо один одному. А як чоловік приїжджає, то і покласти немає де, й усамітнитись неможливо. Я вже шукаю квартиру з можливістю оформити офіційну оренду. Це складно, не всі хочуть показувати доходи. І ціни на житло захмарні: чоловік собі там винаймає, постійно військові витрати, я в декреті. Спробую субсидію, – ділиться переселенка. **СН**

Лія РУСИК

ЯК РОЗРАХОВУЄТЬСЯ РОЗМІР СУБСИДІЇ

Згідно з постановою, гранична вартість визначається шляхом множення середньої вартості оренди 1 м² на коригувальний коефіцієнт та показник соціальної норми житла і кількості людей у складі домогосподарства.

Фото: Ірина ГОРБАСЬОВА

Наприклад, для сім'ї з двох людей, середньомісячний сукупний дохід якої 10 тисяч гривень, а площа житла складає 40 м², з урахуванням коригувального коефіцієнту субсидія на оренду житла становитиме трохи більше 6 тисячі гривень. Це якщо брати середню вартість оренди на 1 м², встановлену Держстатом – 193,6 гривні. Звісно, для Києва та інших великих міст середня вартість житла буде іншою, адже вищими є коефіцієнти – тому сума субсидії буде більшою.

Юристка ГО «Донбас СОС» Наталія Юрлова зазначає, що самостійно важко порахувати суму субсидії. Вона припускає, що буде створений електронний калькулятор за прикладом розрахунку субсидії на житлово-комунальні послуги.

За її словами, за постановою соціальна норма житла становить 13,65 м² на кожного члена сім'ї, але не менше 35,22 м² для домогосподарства. Також визначена загальна площа, яка не може перевищувати: 130 м² для квартири та 230 м² для будинків.

– Звичайно, є виключення: для багатодітних родин, людей з інвалідністю, якщо житло надане за кошти держави для благодійних організацій. Постанова об'ємна, складна, враховані багато моментів, життєвих ситуацій. Як вона працюватиме на практиці, як її сприймуть люди – це все має пройти практичне застосування та певне коригування вже в дії.

ЦІКАВЕ

Уберезні разом з чоловіком Олексієм та сином Семом, якому ще не було й двох рочків, виїхали до Кам'янця-Подільського, а у травні оселилися в Києві. Олексій раніше працював шахтарем на руднику ДП «Артемсіль», а тут почав робити ремонти. Тетяна ж займалась маркетингом для бізнесу, чому навчилась незадовго до великої війни.

І обидва волонтерили, співпрацюючи з гуманітарним центром, відкритим у Соледарі. Шукали донорів, забезпечували логістику. А вже з перших днів «великої війни» до міста стали їхати жителі Сіверськодонецька, Попасної, Лисичанська. Приїздили без нічого, навіть зуби не було чим почистити. А ситуація в Соледарі ставала все гіршою, з часом навіть волонтери звідти повиїжджали.

Тоді Тетяна з Олексієм почали співпрацювати з представниками місцевої влади, яка виїхала з Соледара та створила хаб у Києві. Подружжя шукало донорів, передавало гуманітарку до хаба, а вже там розподіляли допомогу та доставляли до сел неокупованої частини Соледарської громади.

З весни 2023 року волонтерська діяльність соледарців набула офіційного статусу. Вони заснували благодійний фонд «Соляна Фортеця», Тетяна стала його директоркою.

– Соледар в окупації, Бахмут стирають з лиця землі. Це дуже тригерно, але не хотілося, щоб і про Соледар забували – саме так і з'явилась назва, – пояснює Тетяна. – Шахти «Артемсолі» дають нам віру в те, що ми повернемося додому. А частинка назви «фортеця» підтримує Бахмут. Ці два міста дуже тісно пов'язані, бо знаходимося поряд.

З часом прийшло розуміння, що БФ «Соляна фортеця» більше не буде займатися гуманітаркою, а зосередиться на збереженні історії міста – через спогади, спільну роботу з активістами, краєзнавцями, істориками, а найголовніше – дітьми. Першим таким проектом став «Salty – талісман Соледара». Художниця з Харкова намалювала мультяшного героя Солті, який став талісманом міста, та створила декілька пам'ятних листівок про Соледар. Діти придумали влучні вислови та підписи до листівок, за допомогою яких Солті розповідатиме про Соледар всьому світові. Переможців обрало журі, до складу якого увійшли дитячі письменники та вчителі. Наймолодшому учаснику було майже 6 років, найстаршим – 15. Загалом участь у конкурсі взяли 32 дитини з Соледару.

Далі був Святий Миколай, який розіслав подарунки тим

Тетяна Кваша у рідному Соледарі мала власний бізнес – розвивала салон краси, працюючи там манікюрницею. Початок повномасштабного вторгнення року ввів жінку в ступор та депресію. Через відчай, занепокоєння за життя та майбутнє вона не хотіла навіть виходити на вулицю. За два тижні закрила свій кабінет, віддала ключі дівчатам, які продовжили там працювати. І стала волонтеркою.

СОЛЯНА ФОРТЕЦЯ

малим соледарцям, які народились в евакуації та ніколи не бачили рідного міста. Знайшли майстриню, яка зв'язала маленьких Солті та подарувала дітям в'язаний талісман, яким можна було прикрасити ліжко або дитячий візочок.

– Діти мають знати, звідки вони, де їхня мала батьківщина, – вважає Тетяна.

Влітку 2024 року БФ «Соляна фортеця» спільно з музеями Бахмута та Хмельницького взяв участь у культурному проекті «Перетини, або Да-

вайте зустрінемося на...». Мисткині малювали історичні пам'ятки Бахмутського краю, друкували на листівках. В експозиції були представлені роботи українських митців з Бахмутського краєзнавчого музею. На відкриття виставки прибули місцеві жителі, переселенці з Бахмута та Соледара.

Займаючись культурними та мистецькими проектами з «Соляною Фортецею», Тетяна продовжує розвивати й себе, вкладаючись у підтримку переселенців. У межах проекту

ків з ТОТ, у 2024-му – 11 тисяч. А ще Тетяна виграла тендер і долучилась до проекту професійного навчання людей з інвалідністю.

А от манікюрною справою Тетяна більше не займається. У 2022 році військові вивезли обладнання з її салону краси в Соледарі, певний час усе простояло спакване в коробках. Аж раптом в соцмережах Тетяна прочитала історію дівчини з Чернівців, яка стала підопічною спеціалізованого шелтера «Міста добра» для жертв домашнього насильства. Ця дівчина мріяла навчитись робити

манікюр та розпочати власну справу – і весь бізнес, який роками будувала з нуля, Тетяна безоплатно передала цій дівчині. **СН**

Олена АКУЛОВА

СМАЧНЕ

Про давню українську страву із свинини та буряка перша згадка є навіть в «Енеїді» Котляревського. Й сьогодні вона для нас така ж ситна, тепла, затишна та смачна. Тим більше – в зимовий сезон, впродовж якого в буряку зберігається повний спектр вітамінів та корисних мікроелементів. Отже, купуємо побільше буряків та нежирні свинячі реберця і – нумо готувати шпундру!

ЩО ПОТРІБНО:

- ◆ свинячі ребра – 500 г
- ◆ цибуля жовта ріпчаста – 2 шт.
- ◆ буряк – 5 шт.
- ◆ сметана 15 % – 100 г

- ◆ гірчиця – 20 г
- ◆ хрін – 20 г
- ◆ молоко 2,5% – 100 г
- ◆ масло вершкове 82% – 50 г
- ◆ сіль та чорний перець – за смаком

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Ріжемо цибулю великими шматками, складаємо разом з ребрами в форму для запікання. Ставимо у розігріту на 180°C духовку на 30-40 хвилин. Даємо охолонути.

2. Разом з ребрами запікаємо буряки в духовці протягом 1,5 години, попередньо загорнувши кожен у фольгу. Охолоджуємо, знімаємо шкірку та ріжемо кубиками.

3. Ріжемо другу цибулину дрібним кубиком та підсмажуємо на пательні з вершковим маслом. Додаємо частину буряків та реберця.

4. Для соусу з'єднуємо сметану, гірчицю, хрін, додаємо соус до пательні. Вливаємо молоко та залишаємо випаруватися.

5. Окремо на пательні підсмажуємо буряки та цибулю на вершковому маслі, солимо, перчимо.

6. Для подачі викладаємо у тарілку реберця з буряком, додаємо окремо підсмажені буряк та цибулю.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим